

مقایسه دو راهبرد قیمتی - مقداری و قیمتی در یارانه گاز

در این گزارش، ضمن مقایسه دو راهبرد (قیمتی - مقداری) و (قیمتی) در مورد هدفمند کردن یارانه گاز طبیعی خانگی مورد بررسی قرار گرفته است. این گزارش تأکید می‌کند در ۴ محور عدالت در مصرف یارانه گاز، کاهش مصرف، انتظارات تورمی و تورم و افزایش خالص درآمد دولت راهبرد مقداری - قیمتی کاملاً بر راهبرد صرفاً قیمتی برتری دارد.

گاز طبیعی یکی از حامل‌های انرژی یارانه‌بر با سهم ۸/۴ درصدی از کل یارانه انرژی است که بعد از حامل‌های نفت گاز، برق و بنزین در رتبه چهارم قرار می‌گیرد. سهم بخش خانگی از کل یارانه گاز طبیعی ۵۷ درصد است. در این مطالعه دو راهبرد قیمتی - مقداری و قیمتی در مورد هدفمند کردن یارانه گاز طبیعی خانگی تبیین شده است و نتایج حاصل از انتخاب این دو راهبرد در چهار محور عدالت در مصرف یارانه گاز، کاهش مصرف، انتظارات تورمی و تورم و افزایش خالص درآمد دولت مقایسه شده است.

۱. هدفمند کردن یارانه گاز طبیعی خانگی مبتنی بر راهبرد قیمتی - مقداری

مراحل مدل هدفمند کردن یارانه گاز طبیعی خانگی مبتنی بر راهبرد قیمتی - مقداری عبارتند از:

الف. تعیین الگوی مصرف: الگوی مصرف گاز طبیعی خانگی بر اساس مطالعات انجام شده برای خانوارهای استان تهران به طور متوسط در فصل سرد ۴۵۰ متر مکعب و در فصل غیر سرد ۱۲۰ متر مکعب در ماه در نظر گرفته می‌شود. ب. اتخاذ سیاست تشویقی برای مصرف کمتر از الگوی مصرف: سیاست تشویقی با توجه به ماه‌های سرد و غیر سرد به صورت زیر اتخاذ می‌شود.

- ماه‌های غیر سرد: تخصیص رایگان ۸۰ متر مکعب گاز طبیعی به هر خانوار و اخذ تعرفه یارانه‌ای به ازای مصرف ۸۰ متر مکعب تا الگوی مصرف (۱۲۰ متر مکعب) به قیمت ۱۰ تومان

- ماه‌های سرد: تخصیص رایگان ۳۰۰ متر مکعب گاز طبیعی به هر خانوار و اخذ تعرفه یارانه‌ای به ازای مصرف ۳۰۰ متر مکعب تا الگوی مصرف (۴۵۰ متر مکعب) به قیمت ۱۰ تومان

ج. اخذ تعرفه ترجیحی برای میزان مصرف بیشتر از الگوی مصرف: اخذ تعرفه ترجیحی برای میزان مصرف بیشتر از الگوی مصرف و اعمال تعرفه ۱۰۰ تومان در سال اول که در سال سوم به ۲۵۰ تومان به ازای هر متر مکعب افزایش می‌یابد.

تشریح سناریوی ۳ ساله برای مشترکین استان تهران

مدل مذکور بر اساس اطلاعات مشترکین گاز طبیعی استان تهران در سال ۸۷ طراحی شده است. بر این اساس میانگین ماهیانه بهای گاز خانگی در سال مذکور ۶۶/۴ میلیارد تومان است که ۱۴/۸ درصد از این مبلغ را مشترکین و ۸۵/۲ درصد مابقی را دولت به صورت یارانه پرداخت کرده است.

خواهند داشت که به دلیل اینکه در دهک‌های بالای درآمدی قرار دارند، مشکلی از این جهت ایجاد نخواهد شد.

بر این اساس ۸۵/۳ درصد مشترکین که هفت دهک اول مصرفی را به خود اختصاص می‌دهد در سال اول اجرای قانون با راهبرد قیمتی - مقداری در ماه‌های سرد عملاً افزایش هزینه‌ای نخواهند داشت. نابر این با اتخاذ سیاست راهبردی قیمتی - مقداری تمامی اهداف طرح هدفمند کردن یارانه‌ها طی ۳ سال محقق می‌شود.

۲- تبیین راهبرد قیمتی با مدل‌سازی در گاز طبیعی خانگی

این راهبردمبتنی بر افزایش تک‌نرخ قیمت حامل انرژی یارانه‌بر است. بنابر این قیمت گاز خانگی در ۳ مرحله به ترتیب به ۳۴، ۵۲ و ۷۰ تومان به ازای هر متر مکعب افزایش می‌یابد.

- محاسبه مقدار یارانه نقدی با استفاده از آمار مصرف گاز استان تهران

بر اساس قانون ۵۰ درصد از منابع حاصل از آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی به خود مردم بازتوزیع خواهد شد. بنابر این مابه‌تفاوت قیمت اعمالی و یارانه‌ای در هر سال محاسبه و ۵۰ درصد آن به صورت مساوی میان همه خانوارها بازتوزیع شده است. در محاسبات فرض کاهش مصرف ۱۰ درصدی لحاظ شده است و قیمت هر متر مکعب گاز بدون یارانه ۷۰ تومان اعمال شده است. ارقام مربوط به سهم هر خانوار در این مدل در ماه‌های سرد و غیر سرد نشان می‌دهد می‌توان سهم هر خانوار به صورت ریالی برای ماه‌های سرد و غیر سرد محاسبه شده و در افزایش هزینه ایشان ناشی از افزایش قیمت گاز لحاظ خواهد شد.

- نتایج حاصل از اجرای مدل قیمتی

در این بخش نتایج حاصل از اجرای مدل قیمتی بر افزایش هزینه ماهانه خانوار بر اساس دهک‌های مصرفی و همچنین میزان پرداخت ماهانه دولت مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ماه‌های غیر سرد

بر این اساس برای ماه‌های غیر سرد، در سال سوم، دهک اول مصرفی که ۲۱/۸ درصد مشترکین را شامل می‌شود، هیچ فشار هزینه‌ای بر ایشان وارد نشده بلکه رفاه ایشان بهبود نیز یافته است. همچنین افزایش هزینه دهک‌های مصرفی دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم که ۶۶/۸ درصد مشترکین را شامل می‌شود، قابل توجه نخواهد بود. افزایش هزینه به مشترکین در دهک‌های هفتم و هشتم که در حدود ۱۱/۲ درصد مشترکین را شامل می‌شوند، متعادل است و تنها ۶/۲ درصد مشترکین پرمصرف (دهک‌های مصرفی نهم و دهم) افزایش هزینه قابل توجهی خواهند داشت که البته در مقایسه با افزایش هزینه در مدل قیمتی - مقداری کمتر است.

ماه‌های سرد

نتایج حاصل از اجرای مدل قیمتی در ماه‌های سرد نشان می‌دهد که تنها دهک اول مصرفی با افزایش رفاه مواجه خواهد شد و دهک‌های مصرفی دوم تا دهم یعنی ۷۴/۵ درصد مشترکین با افزایش هزینه مواجه می‌شوند.

در ماه‌های غیر سرد، ۶۷/۸ درصد مشترکین (۴ دهک اول مصرف معادل ۴۰ درصد از مصرف)، ۴۳/۱ درصد از یارانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند و در ماه‌های سرد، ۶۲/۷ درصد مشترکین (۴ دهک اول مصرف)، ۴۳/۹ درصد از یارانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند. با استفاده از دو ابزار قیمت ترجیحی و الگوی مصرف، سناریوهای پیشنهادی چنین پیشنهاد می‌شود: الگوی مصرف در ماه‌های سرد و غیر سرد طی سه سال به ترتیب به ۳۰۰ و ۸۰ متر مکعب کاهش می‌یابد. همچنین الگوی مصرف رایگان برای ماه‌های سرد ۳۰۰ متر مکعب و برای ماه‌های غیر سرد ۸۰ متر مکعب در نظر گرفته شده است و به ازای مصرف بیشتر از الگو مصرف، تعرفه‌های ترجیحی در سال اول از ۱۰۰ تومان به ۲۵۰ تومان در سال سوم افزایش می‌یابد. قابل ذکر است کاهش مصرف در سال اول برای مصرف بیشتر از الگوی مصرف در حدود ۱۵ درصد و برای مصرف کمتر از الگوی مصرف ۷ درصد منظور شده است. همچنین قیمت تمام شده گاز مطابق بر آنچه که در قبوض گاز درج شده، ۷۰ تومان در نظر گرفته شده است.

- نتایج حاصل از اجرای مدل

در این بخش نتایج حاصل از اجرای مدل پیشنهادی بر افزایش هزینه ماهانه خانوار بر اساس دهک‌های مصرفی و همچنین میزان یارانه پرداختی دولت به صورت ماهانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- ماه‌های غیر سرد

بازه مصرف دهک‌های مصرفی بر اساس متوسط مصرف به متر مکعب، در ماه‌های غیر سرد: بر اساس مدل پیشنهاد شبکه تحلیلیگران تکنولوژی بازه مصرف دهک‌های مصرفی بر اساس متوسط مصرف به متر مکعب، در ماه‌های غیر سرد نشان می‌دهد که دهک اول مصرف گاز مشترکینی (۲۱/۸ درصد مشترکین) را شامل می‌شود که تا ۵۰ متر مکعب گاز در ماه مصرف می‌کنند و دهک دوم مصرف گاز مشترکینی (۲۱/۲ درصد مشترکین) را شامل می‌شود که ۵۰ تا ۷۵ متر مکعب در ماه مصرف می‌کنند. به این ترتیب دهک‌های مصرفی تا دهک دهم تعیین شده است. بر اساس این گزارش برای ماه‌های غیر سرد، در سال سوم، سه دهک اول مصرفی که ۵۲/۷ درصد مشترکین را شامل می‌شود، هیچ فشار هزینه‌ای مواجه نخواهند شد بلکه رفاه ایشان نیز بهبود یافته است. همچنین افزایش هزینه دهک‌های چهارم و پنجم مصرف که ۲۰/۸ درصد مشترکین را شامل می‌شود، قابل توجه نخواهد بود. افزایش هزینه به مشترکین در دهک‌های هفتم و هشتم که در حدود ۱۱/۲ درصد مشترکین را شامل می‌شوند، متعادل است و تنها ۶/۲ درصد مشترکین پرمصرف (دهک‌های مصرفی نهم و دهم) افزایش هزینه قابل توجهی خواهند داشت و با توجه به اینکه در دهک‌های بالای درآمدی قرار دارند، مشکلی از این جهت ایجاد نخواهد شد.

لازم به ذکر است در این مدل در سال اول اجرای مدل پیشنهادی، ۸۲/۶ درصد مشترکین افزایش رفاه خواهند داشت. بنابر این اکثریت جامعه، تفاوت چندانی در هزینه‌های پرداختی گاز نسبت به دوره مشابه سال قبل ملاحظه نمی‌کنند. بنابر این مخاطرات ناشی از عدم پرداخت وجود ندارد و گروه‌های مقاومت مردمی شکل نخواهد گرفت و پرداخت هزینه‌ها نیز طبق روال گذشته انجام خواهد شد.

- ماه‌های سرد

بازه مصرف دهک‌های مصرفی بر اساس متوسط مصرف به متر مکعب، در ماه‌های سرد نشان می‌دهد که دهک اول مصرف گاز مشترکینی (۲۵/۵ درصد مشترکین) را شامل می‌شود که تا ۳۰۰ متر مکعب گاز در ماه مصرف می‌کنند و دهک دوم مصرف گاز مشترکینی (۱۴/۶ درصد مشترکین) را شامل می‌شود که ۳۰۰ تا ۳۷۵ متر مکعب در ماه مصرف می‌کنند. به این ترتیب دهک‌های مصرفی تا دهک دهم تعیین شده است. بر اساس جداول این مدل در سال اول اجراء ۷۰/۱ درصد مشترکین افزایش رفاه خواهند داشت و در سال سوم، دو دهک اول مصرفی که ۴۰/۱ درصد مشترکین را شامل می‌شود، هیچ فشار هزینه‌ای بر ایشان وارد نشده بلکه افزایش رفاه نیز خواهند داشت. همچنین افزایش هزینه بر دهک‌های سوم و چهارم مصرف که ۲۲/۶ درصد مشترکین را شامل می‌شود، قابل ملاحظه نخواهد بود. افزایش هزینه به مشترکین در دهک‌های پنجم، ششم و هفتم که ۲۲/۶ درصد مشترکین را شامل می‌شوند، متعادل است و تنها ۱۴/۷ درصد مشترکین پرمصرف (دهک‌های مصرفی نهم و دهم) افزایش هزینه قابل ملاحظه‌ای

کاهش مصرف گاز خانگی برای مصارف بیش از الگوی مصرف را نشان می‌دهد.

- انتظارات تورمی و تورم

انتظارات تورمی، در مورد حامل‌هایی که از پوشش یا فراگیری بیشتری برخوردار است، تأثیر بیشتری در ایجاد تورم دارد. افزایش قیمت حامل‌های برق، گاز و آب که بیشترین سطح تماس را با خانوارهای ایرانی دارد به معنای عینی شدن افزایش قیمت و به دنبال آن انتظار افزایش قیمت در کل کشور است که این به معنای تورم‌های شدید است که به طور معمول تأثیرات آن در مدل‌سازی‌های اقتصادی لحاظ نمی‌شود.

از آنجا که در راهبرد قیمتی افزایش قیمت گاز و جبران آن به واسطه بازتوزیع ۵۰ درصدی منابع حاصل از آزادسازی، جداگانه محقق می‌شود، افزایش قیمت گاز خانگی برای تمامی خانوارها ملموس خواهد بود. در مقابل در راهبرد قیمتی - مقداری گاز یارانه‌ای برای مصرف کمتر از الگوی مصرف اختصاص می‌یابد، بنابراین برای گروه وسیعی از مشترکین که مصرفی کمتر از الگوی مصرف یا در حدود آن را دارند، افزایش قیمت ملموس نخواهد بود. در این شرایط انتظارات تورمی در راهبرد قیمتی - مقداری به مراتب کمتر از راهبرد قیمتی است.

- افزایش خالص درآمد دولت

یارانه پرداختی ماهانه دولت در سناریو قیمتی - مقداری پس از ۳ سال در ماه‌های غیر سرد به ۳۳۶ میلیون تومان کاهش می‌یابد و این در حالی است که در سناریو قیمتی اگرچه یارانه پرداختی کاهش یافته است اما در سال سوم همچنان در حدود ماهانه ۱۱ میلیارد تومان یارانه می‌پردازد. همچنین داده‌های این مدل نشان می‌دهد که یارانه پرداختی دولت در سناریو قیمتی - مقداری در ماه‌های سرد حذف شده و در سال سوم دولت ماهانه در حدود ۲۱/۹ میلیارد تومان درآمد خالص دارد و این در حالی است که دولت در سناریو قیمتی در سال سوم همچنان ۵۳/۹ میلیارد تومان یارانه می‌پردازد.

با وجود آنکه در راهبرد قیمتی، قیمت گاز ۷۰ تومان اعمال شده است اما به دلیل بازتوزیع ۵۰ درصد از منابع بدست آمده به مردم، دولت همچنان یارانه می‌پردازد. در حالی که در سناریو قیمتی - مقداری عملاً یارانه مصرف برای مصارف کمتر از الگو، از محل تعرفه‌های مالیاتی اعمالی برای میزان مصرف بیش از الگو جبران شده است. بر اساس محاسبات انجام شده در صورتی که در سناریو قیمتی، قیمت اعمالی ۱۱۰ تومان شود، یارانه دولت حذف شده و درآمدی ماهانه در حدود ۱۸ میلیارد تومان نصیب دولت خواهد شد.

جمع بندی

در این مطالعه نتایج حاصل از اجرای این دو سناریوی قیمتی و قیمتی - مقداری در محورهای چهارگانه عدالت در مصرف یارانه گاز خانگی، کاهش مصرف، انتظارات تورمی و تورم و افزایش درآمد مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته‌اند. در راهبرد قیمتی - مقداری به ازای مصرف بیشتر گاز هزینه بیشتری نیز تحمیل می‌شود و این در حالی است که در راهبرد قیمتی، مصرف بیشتر، هزینه پرداختی بیشتر را به دنبال ندارد بلکه افزایش هزینه را به دهک‌های مصرفی دوم و سوم تحمیل می‌کند. بنابراین در شرایطی که افزایش مصرف به معنای افزایش متناسب هزینه نیز باشد، کاهش مصرف اتفاق خواهد افتاد. در راهبرد قیمتی - مقداری افزایش هزینه برای دهک‌های مصرفی ۷ تا ۱۰ در ماه‌های سرد که کمتر از ۱۵ درصد مشترکین را شامل می‌شود و ۴۰ درصد مصرف را به خود اختصاص می‌دهند، بسیار بیشتر از راهبرد قیمتی است که قابلیت بیشتر این راهبرد در کاهش مصرف گاز خانگی را نشان می‌دهد.

از آنجا که در راهبرد قیمتی افزایش قیمت گاز و جبران آن به واسطه بازتوزیع ۵۰ درصدی منابع حاصل از آزادسازی، جداگانه محقق می‌شود، افزایش قیمت گاز خانگی برای تمامی خانوارها ملموس خواهد بود. در مقابل در راهبرد قیمتی - مقداری گاز یارانه‌ای متناسب با مصرف بر اساس الگوی مصرف اختصاص می‌یابد، بنابراین برای گروه وسیعی از مشترکین که مصرفی کمتر از الگوی مصرف یا در حدود آن را دارند، افزایش قیمت ملموس نخواهد بود. در این شرایط انتظارات تورمی در راهبرد قیمتی - مقداری به مراتب کمتر از راهبرد قیمتی است. لذا در مجموع راهبرد قیمتی - مقداری نسبت به راهبرد قیمتی جهت هدفمند کردن یارانه گاز خانگی برای اقتصاد کشور مناسب‌تر است و هزینه‌های اجتماعی و سیاسی کمتری را به همراه خواهد داشت.

منبع: شبکه تحلیلگران تکنولوژی

۳- مقایسه نتایج حاصل از اجرای راهبرد قیمتی - مقداری با راهبرد مقداری

مقایسه نتایج حاصل از اجرای این دو سناریو در ماه‌های سرد و غیر سرد سال در محورهای عدالت در مصرف یارانه گاز خانگی، کاهش مصرف، انتظارات تورمی و تورم و افزایش درآمد در ادامه آمده است.

- عدالت در مصرف یارانه گاز خانگی

عدالت در مصرف یارانه گاز خانگی را در دو بخش ماه‌های غیر سرد و ماه‌های سرد در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد. بدین منظور افزایش هزینه ماهانه هر خانوار در سال سوم در دو راهبرد قیمتی - مقداری و قیمتی مورد مقایسه قرار می‌گیرند.

مقایسه دو سناریو در ماه‌های غیر سرد

با توجه به جداول و نمودارها مشخص است دو دهک مصرفی دوم و سوم در راهبرد قیمتی افزایش هزینه بیشتری متحمل می‌شوند و هرچه مصرف گاز بیشتر می‌شود افزایش هزینه راهبرد قیمتی نسبت به راهبرد قیمتی - مقداری بسیار کمتر می‌شود به طوری که در دهک‌های مصرفی ۶ تا ۱۰ که در حدود ۱۸ درصد کنتورها را پوشش می‌دهد افزایش هزینه راهبرد قیمتی به مراتب کمتر از راهبرد قیمتی - مقداری است. نمودارها به خوبی نشان می‌دهد که در راهبرد قیمتی - مقداری به ازای مصرف بیشتر گاز، هزینه بیشتری نیز اخذ می‌شود و این در حالی است که در راهبرد قیمتی مصرف بیشتر، هزینه پرداختی بیشتر را به دنبال ندارد بلکه افزایش هزینه را به دهک‌های مصرفی دوم و سوم تحمیل می‌کند.

مقایسه دو سناریو در ماه‌های سرد

بر اساس ارقام این مدل، افزایش هزینه دو دهک مصرفی دوم و سوم که ۳۴/۳ درصد از مشترکین را شامل می‌شود، در راهبرد قیمتی بیشتر از راهبرد قیمتی - مقداری است. این در حالی است که با مصرف بیشتر یعنی از دهک چهارم تا دهم افزایش هزینه راهبرد قیمتی - مقداری به مراتب بیشتر از راهبرد قیمتی است.

به طور کلی مصرف بیشتر در راهبرد قیمتی هزینه بیشتری را بر مصرف کننده تحمیل نمی‌کند و در مقابل در راهبرد قیمتی - مقداری مصرف بیشتر به معنای افزایش هزینه است. این مقایسه نشان می‌دهد که عدالت در بهره‌مندی از حامل انرژی گاز خانگی در راهبرد

قیمتی - مقداری نسبت به راهبرد قیمتی به مراتب بهتر انجام می‌شود.

- کاهش مصرف

در سه دهک اول مصرفی تفاوت محسوسی نسبت به افزایش هزینه در دو سناریو مذکور مشاهده نمی‌شود اما هرچه بر مصرف افزوده می‌شود، افزایش هزینه در راهبرد قیمتی - مقداری به صورت محسوسی نسبت به راهبرد قیمتی پیشی می‌گیرد تا جایی که در دهک مصرفی دهم تفاضل افزایش هزینه در ماه‌های سرد نشان می‌دهد که هزینه در راهبرد قیمتی - مقداری ۱۲۰ هزار تومان بیش از راهبرد قیمتی خواهد بود. بنابراین در شرایطی که افزایش مصرف به معنای افزایش متناسب هزینه نیز باشد، کاهش مصرف اتفاق خواهد افتاد. در راهبرد قیمتی - مقداری افزایش هزینه برای دهک‌های مصرفی ۷ تا ۱۰ در ماه‌های سرد که کمتر از ۱۵ درصد مشترکین را شامل می‌شود و ۴۰ درصد مصرف را به خود اختصاص می‌دهند، بسیار بیشتر از راهبرد قیمتی است که قابلیت بیشتر این راهبرد در

